

Yeni Bir Yunus Emre ve h. 870/m.1465 Tarihli Veba Salgını

A New Yunus Emre and Plague Epidemic dated 1465 (AH. 870)

Hayati DEVELİ¹

Öz

Şiirlerin tertip düzeni bakımından birbirleriyle ilişkili iki Yunus Emre Divanı nüshasında yer alan bir şiir bize bugüne kadara kayıtlara geçmemiş bir veba salgını ve bunun tarihini haber vermektedir. Konuyla ilgili çalışmalarda 15. yüzyıldan sonraki başlıca veba salgınları ele alınmıştır. 1460'lar civarında güney İtalya'da başlayıp 1467'de Balkanlar üzerinden İstanbul'a ulaşan bir salgın bilinmektedir. Metinde geçen AH.870/m.1465 tarihi, bu salgının İstanbul'dan önce ulaştığı Üsküp, Edirne gibi bir şehirde mi kaydedilmiştir, yoksa başka bir şehirde veya bölgede yaşanmış ayrı bir salgın mıdır, belli değildir. Söz konusu metindeki h.870/m.1465 tarihi bize aynı zamanda bu tarihte hayatta olan Yunus Emre adlı bir şairin varlığını da bildirmektedir. Bu şair, H 720/ M 1321'de vefat eden Yunus Emre ve H 843/ M 1439'da vefat eden Aşık Yunus Emre adlı şairlerden farklı üçüncü bir Yunus Emre'dir. Bu Yunus Emre'nin nerede yaşadığı veya vefat ettiği konusunda bir bilgi yoktur. Ancak 1460 veba salgınının İstanbul'a muhtemel ulaşma yollarından birinin üzerinde, mesela Üsküp, Edirne gibi şehirlerin birinde yaşadığı düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: Veba salgını, Yunus Emre, Aşık Yunus, Türk edebiyatı, Tasavvuf

ABSTRACT

In two copies of Yunus Emre's Divans, which are related to each other in terms of the arrangement of poems, there is one poem that gives us information about a plague epidemic that is not recorded in written documents.

In the studies related to epidemics in the Ottoman Empire, there is information about the plague epidemics from the 15th century. It is mentioned that an epidemic started in southern Italy in around 1460, passed through the Balkans, and reached İstanbul in 1467. It is unclear whether the plague mentioned in the text and dated 870 AH/1465 CE was recorded in cities such as Skopje or Edirne before reaching İstanbul or whether it was a separate epidemic that occurred in some other city or region.

The text also informs us about the existence of a poet named Yunus Emre who was alive in 870 AH/1465 CE. This poet is the third Yunus Emre, different from Yunus Emre who died in 720 AH/1321 CE and Aşık Yunus Emre who died in 843 AH/1439 CE. There is no information about where this Yunus Emre lived and died. However, he may have lived in a city such as Skopje or Edirne, which may have been in the route of the plague epidemic of 1460 to İstanbul.

Keywords: Plague epidemic, Yunus Emre, Aşık Yunus Emre, classical Turkish literature, Sufism

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Hayati Develi (Prof. Dr.),
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi
Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta: develi@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6968-7010

Başvuru/Submitted: 27.04.2022

Kabul/Accepted: 29.05.2022

Atıf/Citation: Develi, Hayati. "Yeni Bir Yunus Emre ve h. 870/m.1465 Tarihli Veba Salgını" *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology* 32, 1 (2022): 179-189.
<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1110075>

EXTENDED ABSTRACT

This article focuses on a poem that is found in two copies of Yunus Emre's *Divans*, related to each other in terms of the arrangement of poems. There are two main pieces of information in the poem that are analyzed in the article. The first is the plague epidemic dated 870 AH/1465 CE, and the second is the identity of the poet.

The poem mentioned above appears in two copies of Yunus Emre's *Divans*. The first is registered under number 00146 in Istanbul Suleymaniye Manuscripts Library in the Collection of Mugla (Hoca Mustafa Efendi) (=MU), And the second is registered under number 187 in the Egyptian National Library in the Collection of Mecâmi' Türkî Tal'at (=MM). The second copy must have been copied from the first one.

Here you can find the translation of several verses of this poem that mentions the plague:

- 1 Have a look, these little children have passed away What has the pain of death done to the parents' hearts
- 7 Poor girls, poor brides; the young who were to be grooms Are in wooden horses (coffins), their happiness turned to sorrow
- 9 There is something like plague, they say; hard to die when you are young Is there anything beyond Allah's will? The death has come, the life has gone
- 11 Signs of the apocalypse will come, said the Prophet That was in the year eight hundred and seventy
- 12 In the month of Muharram of the year eight hundred and seventy The cursed world has swallowed numerous dragons
- 13 Oh, poor Yunus Emre, why are you groaning? Get ready, the time will come. Look, how many people have left this world.

The written sources on the plague epidemics in the Ottoman Empire focus on the one that started around 1460 in southern Italy and reached Istanbul through the Balkans in 1467. There is no information in the poem on whether the plague dated August 1465 was in a separate region or if it affected Bosnia in 1464, Macedonia in 1466, and reached Istanbul in 1467. However, if the second case is true, then the plague epidemic around Macedonia/Skopje may have been depicted in the poem.

The second point is the identity of a poet. As a poet, the name "Yunus Emre" is remarked in the title of the MU copy and recorded as a pseudonym in both copies. Yunus Emre, who describes the plague epidemic dated 1465 in this poem, cannot be Yunus Emre or Aşık Yunus Emre mentioned in the studies on the subject. It is accepted that the first of them died in 720 AH/1321 CE and the second one in 843 AH/1439 CE. Yunus Emre, who lived in 1465, must be a third, different Yunus Emre. We have no information about where he died, and it is not clear where he lived. However, taking into consideration the spread areas of the epidemic in 1460–1467, there is an opportunity to say that he lived in Macedonia somewhere close to Skopje.

Giriş

Bu makalede, bazı Yunus Emre Divanı nüshalarında karşımıza çıkan bir şiir ele alınacak, şiirde bahsedilen 1465 veba salgını ve daha önce tespit veya tefrik edilmemiş olup 15. yüzyılın ikinci yarısında hayatta olan Yunus Emre adlı şair üzerinde durulacaktır.

Metin

Bu çalışmanın kaynağı olan aşağıdaki metin, aynı istinsah zincirine ait şu iki *Yunus Emre Divanı* nüshasında bulunmaktadır:

MU = *Yunus Emre Divanı*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Muğla (Hoca Mustafa Efendi) Koleksiyonu'nda 00146 demirbaş numarasıyla kayıtlı, harekeli nesih ile yazılmış, baştan ve sondan eksik nüshadır. İçinde 235 kadar şiir bulunan bu nüsha 66 yk olup şirazesi dağılmış, sonradan birleştirilen yapraklar kimi zaman yanlış sıralanmış, bu da kimi şiirlerin yerinin karışmasına sebep olmuştur. Bu nüsha içerdiği şiirler ve yazmanın tertip özelliği bakımından diğer nüsha gruplarından ayrılır ve aşağıda tanımlanacak olan MM nüshası ile bir grup teşkil eder.

MM = *Yunus Emre Divanı*, Mısır Milli Kütüphanesi Mecâmi' Türkî Tal'at koleksiyonunda 187 demirbaş numarası ile kayıtlı nüshadır. Yunus Emre, Âşık Yunus, Derviş Yunus mahlaslarıyla kayıtlı şiirler 1b-56b yaprakları arasında yer almaktadır. Mecmua içindeki diğer yazmaların istinsah kayıtlarına bakılırsa bunun da H 1118/M 1706 yılında istinsah edildiği söylenebilir. MU nüshasına göre dil özellikleri daha yenidir. Bu nüsha MU nüshasından istinsah edilmiş olmalıdır.

Bu nüshalara dayalı olarak metnin bir edisyon kritik denemesi aşağıda verilmiştir:¹

Yünus Emre Fermâyed²

- 1 Görüş ol tâze tıfillar bu dünyâdan güzêr itmiş
Ata ana ciğerine ölüm derdi neler itmiş
- 2 Ol açılı duran güller öte duran o bülbüller
Dünyâya toymadın bunlar ağlar gelmiş hasret gitmiş
- 3 Tıfıllara tûfan esmiş rızkını dünyâdan kesmiş
Ol ay yüzlü kara gözlü kara toprak saña yetmiş³
- 4 Analar yüzlerin yırtmış döger elleriyle gögsin
Oğul dimekden geçüp *atalar*⁴ gendözin⁵ unutmış

1 Bu nüshalarda şiirler harf sırasında değildir. MU nüshasının baş tarafı kopuktur, MM nüshası da bunu takip eder. Bu şiir her iki nüshada da ikinci sırada yer almaktadır.

2 Bu başlık MM'de yoktur.

3 Bu beyit MM'de yoktur.

4 atalar: Çok iyi okunamıyor. Belki bu yüzden MM nüshasında yok, MM, MU'dan istinsah edildiyse müstensih de bu kelimeyi okumakta zorluk çekip atlamış olmalı.

5 gendözin: MM gendözini

- 5 Kızılarını kurd⁶ almış koyun gibi meleşürler⁷
 Âh u hasret bu göz yaşı tamâmet dünyâyı tutmuş
- 6 Ne ‘acâyib alâmetler irişdi buña âfetler
 Yigitler servi kâmetler ecel peymânesin içmiş
- 7 Kızcuğazlar gelincükler güyegilik yigitcükler
 Ol ağaç atun üstinde şādîsi kayğuya batmış
- 8 Niçe yârenler ayrılmış niçe ‘âşık u ma‘şûkdan
 Gözini göklere dikmiş uzak yola sefer itmiş
- 9 Vebâ dirler bir iş var yigitlikde ölüm düşvâr
 Hükümden taşra ne iş var ecel irdi va‘de yitmiş
- 10 Eger begdür eger hândur Allâh hükmine fermândur
 Zîrâ Hâyû’l-kayyûm oldur ne eylediye ol itmiş
- 11 Kıyâmetün ‘alâmeti geliserdür dimiş
 Sultân Sekiz yüz yitmiş yılında olıyardur bu iş tamâm
- 12 Sekiz yüz yitmiş yılında mâh-ı Muharrem ayında
 Yıkılası fânî dünyâ niçe ejdehâlar yutmuş
- 13 İy biçâre Yûnus Emre nice zârî kıılır-ısañ
 Yarağ eyle ecel irer niçeler koyuban gitmiş

Değerlendirme

Bu şiirin asıl konusu feci ve ardışık ölümlerin anlatıldığı bir salgındır. Metinde açıkça belirtildiği gibi bu bir veba salgınıdır ve pek acıklı ölümlere yol açmıştır. Metinde yine açık olan bir diğer husus salgının yaşandığı tarih olup bu da H 870 yılının Muharrem ayıdır. Muharrem ayının başlangıcı 24 Ağustos 1465’e denk gelmektedir. Artan ölümlerden bahsedildiğine göre, salgının zirveye ulaştığı bir zaman diliminde olmalıdır. Şiirden öğrendiğimiz bir başka bilgi şairin adının Yunus Emre olduğudur.

1465 Veba Salgını

1347’de başlayıp bilhassa Doğu Akdeniz, Anadolu, Ege sahilleri, Balkanlar, Kafkasya gibi bölgelerde etkili ve yıkıcı olan veba salgını *Kara Ölüm* olarak bilinir ve etkisini artçı dalgalarıyla birlikte 1453’e kadar sürdürür. Bu salgın edebiyatımızda bilhassa Şeyyad Hamza’nın⁸ ve Ahmed Fakih’in⁹ şiirlerinde yer almıştır.

6 kurd: MM kırt

7 meleşürler: MM meleşirler

8 Akar tarafından yayımlanan iki şiirde Şeyyad Hamza h.749/m.1348’deki veba salgını anlatmaktadır (Akar, 1987). Şeyyad Hamza’nın kızı Aslı Hatun’un da bu salgında yine aynı tarihte vefat ettiğini, Konya iline bağlı Akşehir ilçesinde bulunan mezar taşındaki kayıtlardan biliyoruz (Meriç, 1935).

9 Ahmed Fakih’in *Çarhnâme* isimli mesnevisinin bir beytinde veba’dan bahsedilir: “Gözünle nice gördün é uslu / Ki ma’sûmlar kırılmışdur vebâdan” (Mansuroğlu, 1956, beyit: 50). Ne var ki, bu şiirin yazılış tarihi kesin olarak belli değildir.

Bu salgın bütünüyle ortadan kalkmaz ve neredeyse 10'ar yıllık dalgalar hâlinde devam eder. 15. ve 16. yüzyıllardaki salgınların sürekliliği ve artışına dikkat çeken N. Varlık¹⁰ bu durumu Osmanlı'nın hızlı toprak genişlemesine ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal, iktisadî ve ekolojik çok yönlülüğe bağlı olarak izah eder. Varlık, bu iki yüzyıldaki salgın dalgalarını 3 evre olarak incelemiştir:

Birinci evre (1453-1517)

İkinci evre (1517-1570)

Üçüncü evre (1570-1600) (Varlık, 173, harita 2)

Birinci evrede iki dalga (1466-1476 ve 1491-1594) tespit eden Varlık, ilk dalganın 1467'de İstanbul'a ulaştığını kaydeder. 1460'larda baş gösteren bu dalganın çıkış noktası tam bilinemesine de, Varlık'a göre, Adriyatik üzerinden Balkanlardaki Osmanlı topraklarına ve Trakya üzerinden İstanbul'a ulaşmış olmalıdır. 1463'de İtalya'nın belli başlı şehirleri bu salgının etkisi altındaydı. 1464'de Adriyatik kıyısındaki Ragusa üzerinden 1464'te Bosna Hersek'i, 1466'da Makedonya'yı etkisi altına alan salgın, Trakya üzerinden İstanbul'a ulaşmıştır. Bir başka yol da Venedik gibi liman şehirleri üzerinden Girit, Ege Denizi ve Çanakkale deniz yoludur.¹¹

Bundan önceki yıllarda Anadolu'da bir veba salgını yaşanmış mıdır, bilmiyoruz. Ancak bizim burada üzerinde durduğumuz metnin haber verdiği salgın, N. Varlık'ın çalışmasında üzerinde durduğu ve 1467 yılında İstanbul'u etkilediğini belirttiği salgından 2 yıl önce. 1465'in Ağustos-Eylül aylarında zirve noktasına ulaşan bir salgındır. Yunus Emre isimli şair aynı şiirde iki defa bu tarihi tekrar etmektedir. Demek ki, bu tarihte bir salgın vuku bulmuştur. Bunun 1467'de İstanbul'a ulaşan salgınla bir ilişkisi var mıdır? Nerede gerçekleşmiştir? Bu gibi soruların cevabını şimdilik bilmiyoruz. 1465'te hayatta olan bu Yunus Emre, Muharrem 870 tarihine denk gelen ve muhtemelen 1465 yılı Ağustos sonu Eylül başını işaret eden tarihte bir veba salgınına ve bu salgının yarattığı ölümlere tanıklık etmiştir. N. Varlık, iklim ve çevrenin veba salgınının çeşitli evrelerinin gelişme süreçleri üzerinde etkin olduğunu kaydeder; buna göre veba İstanbul'da nisan veya mayısta başlar, ağustos veya eylülde zirveye çıkar, kasım veya aralıkta sona ererdi.¹² Bu metindeki yoğun ölüm sahnelerinin vebanın epidemik, yani salgın evresine işaret ettiği açıktır. Şairin bizzat işaret ettiği Muharrem ayı (Ağustos sonu – Eylül sonu) salgının zirve noktasını işaret etmektedir. Bu durum 1465 salgının İstanbul veya iklim olarak İstanbul'a benzer yerlerde yaşanmış olacağını akla getirmektedir. 1467'de İstanbul'a ulaşan salgın 1464'te Bosna Hersek'i, 1466'da Makedonya'yı etkisi altına aldığına göre, 1465 salgını Makedonya civarında yaşanmış olabilir mi? Veya bilinenin aksine bu salgın en az iki yıl daha erken başka bir yol üzerinden Edirne veya Bursa'ya ulaşmış olabilir mi? Bütün bunlar

10 Varlık, Nükhet. *Akdeniz dünyasında ve Osmanlılarda veba 1347-1600*, çev. Hazal Yalın (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017), 171.

11 Varlık, Nükhet. *Akdeniz dünyasında ve Osmanlılarda veba 1347-1600* (çeviri Hazal Yalın. İstanbul: Kitap Yayınevi), 2017, s.179-180.

12 Varlık, Nükhet. *Akdeniz dünyasında ve Osmanlılarda veba 1347-1600* (çeviri Hazal Yalın. İstanbul: Kitap Yayınevi), 2017, s.38.

farklı kaynakların şahitliğini gerektirmektedir. Şimdilik kesin olarak bildiğimiz H 870/M 1465 yılında vuku bulan veba salgınıdır.

Yeni Bir Yunus Emre

Metin bir *Yunus Emre Divanı* içinde yer almakta olup mahlas beytinde de şairin adı açıkça Yunus Emre olarak kaydedilmiştir.

Osmanlı dönemi tarih ve biyografi kaynakları Yunus Emre'nin çağı ile ilgili üç ayrı döneme işaret ederler: Orhan Gazi dönemi (1324-1362), Sultan Beyazıt (Yıldırım) dönemi (1389-1402), II. Murad dönemi (1421-1444). Bu son dönemi işaret eden kaynaklar şairin H 843/M 1439'da öldüğünü kaydederler.¹³

Yunus Emre'nin yaşadığı dönemle ilgili ilk akademik bilgiyi veren F. Köprülü, onun *Risâletü'n-nushiyye*'nin sonunda kayıtlı H 707/M 1307 tarihinden bir süre sonra vefat etmiş olacağını, 13. yüzyılın ikinci ve 14. yüzyılın birinci yarısında yaşamış olacağını belirtir, 14. yüzyılın ikinci yarısı ile ilgili görüş ve iddialara katılmaz.¹⁴ Köprülü, A. Erzi'nin 1950'de yayımladığı makaledeki H 720/M 1320/1 tarihiyle ilgili kaynak bilgisini sıhhatli kabul ettiğini sonraki bir makalesinde ifade etmiştir.¹⁵ A. Gölpınarlı¹⁶ ve F. K. Timurtaş¹⁷, İ. Başgöz¹⁸ ve M. Tatçı¹⁹ gibi araştırmacılar da bu kanaattedirler.

P. Melioransky, H. İlaydın, S. Tezcan gibi araştırmacılar ise Yunus'un daha sonraki yıllarda hayatta olduğu görüşündedir.

P. Melioransky²⁰, *çalap* ve *çelebi* kelimelerinin köken ve anlamı üzerine yazdığı makalede, *çalap* kelimesini sıkça kullanan Yunus Emre'den bahis açar ve yaşadığı dönemle ilgili değerlendirmelerde bulunur.²¹ Onun esas üzerinde durduğu husus, *Risâletü'n-nushiyye*'nin sonlarında geçen H 707/M 1307 tarihidir. Melioransky'ye göre bu tarih Yunus Emre'nin

13 Âdem Ceyhan, bu kaynakları 'bütüncül' olarak değerlendirmiştir: Yunus Emre'den bahseden en eski kaynak olan Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*'da, onu Orhan dönemi mutasavvıflarından gösterir; Gelibolulu Mustafa Âlî de *Künhü'l-ahbâr*'da bu bilgiyi tekrar eder. Yunus Emre'yi Beyazıt (Yıldırım) dönemine ait gösteren ilk kaynak Taşköprüzâde'nin *Şakaik* isimli tanınmış biyografik eseridir. Sonraki bir çok kaynak *Şakaik*'ta (daha çok da Edirneli Mecdî Efendi'nin *Şakaik Tercümesi*'nde) verilen bilgileri tekrarlamıştır. Âşık Çelebi (*Meşâirü's-şuarâ*), Hoca Sadeddin Efendi (*Tâcü'l-tevârih*), Nişancızade Mehmed Efendi (*Mir'atü'l-kâinat*) gibi kaynaklar *Şakaik*'i tekrarlar ve ölüm tarihini vermez. Yunus Emre'nin vefat tarihini h.843/m.1439 olarak veren ilk kaynak muhtemelen Kâtip Çelebi'dir (*Süllemü'l-Vusûl*). Neye dayandığı belli olmayan bu vefat tarihini Müstakimzade (*Mecelletü'n-nisab*), Hafız Hüseyin Ayvansarayî (*Vefeyât*), Ahmed Rif'at (*Lügat-i Tarihiyye ve Coğrafyye*), Mehmed Süreyya (*Sicill-i Osmanî*), Şemseddin Samî (*Kamusü'l-A'lâm*) gibi biyografi yazarları aynen tekrarlamışlardır. (Ceylan, 1-19).

14 Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Gerekli sadeleştirmeler ve bazı notlara ilâvelerle yayımlayan: Orhan F. Köprülü), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. bs, (1976), s.261-271.

15 Köprülü, M. Fuad. "Yunus Emre'nin Mezarı", *Meydan*, S. 20, İstanbul (1965): s. 24.

16 Gölpınarlı, Abdülbâki. Yunus Emre ve Tasavvuf, İnkılap Kitabevi, İstanbul (1992), s.72.

17 Timurtaş, F. Kadri. *Yunus Emre Divanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları Bin Temel Eser Serisi, (1980), s. 1.

18 Başgöz, İlhan. *Yunus Emre I (İnceleme)*, Cumhuriyet Kitap, 1999, s.126-127.

19 Tatçı, Mustafa. *Yunus Emre – Dîvân-ı İllâhiyât*, İstanbul: H Yayınları, 2014, XVII+1195 s.28-33.

20 Melioransky, Platon. "K' voprosi o znaçeniy i proisxojeniy slov "çalâb" (çalap) i "çalâbi" v' turetskom' yazık", *Zapiski Vostoçnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arxeologičeskago Obşestva*, S.Peterburg, 1904: 36-43.

21 Bu makaleyi benim için Türkçeye çeviren Dr. Mariana Budu'ya teşekkür ediyorum.

tarikate intisap tarihidir. Bu görüşünü, Ahmed Yesevi'nin hayatı ile ilgili menkıbelerdeki hocası Arslan Bab'ın yanında dervişliğe 7 yaşında başlaması anlatısıyla desteklemek ister.²² Bilhassa Taşköprüzade'nin *Şakayık*'ındaki "Beyazıt dönemi şeyhlerindir" bilgisiyle *Risâletü'n-nushiyye*'nin sonlarındaki 1307 tarihini birleştirmek isteyen Melioransky'nin bu naif değerlendirmesi sonraki bazı araştırmacıları da etkilemiştir.²³

H. İlaydın, A. Erzi'nin yayımladığı kaydı çok da güvenilir bulmadığı gibi *Risâletü'n-nushiyye*'nin sonundaki h.707/m.1307 tarihini de telif tarihi olarak değil, Yunus Emre'nin tarikata intisab tarihi olarak kabul eder.²⁴ İlaydın'ın 1307 tarihi konusundaki yorumu esasen Melioransky'ye dayanmaktadır.

S. Tezcan, A. Erzi'nin ortaya çıkardığı h. 720 vefat tarihiyle ilgili kayıttan hiç bahsetmez. O, Yunus'un 13. yüzyılın son yılları ile 14. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olduğunu düşünür. *Risâletü'n-nushiyye*'deki tarihi ise bütünüyle reddeder ve *Risâletü'n-nushiyye*'nin Yunus Emre'nin eseri olarak kabul edilemeyeceğini, herhangi bilimsel bir argüman koymadan, ileri sürer. 1348'deki 'kara ölüm', yani veba salgınını görmüş olduğu, şiirlerindeki ölüm sahnelerinin bu salgına işaret ettiği yolundaki argümanları da bilimsel bir veriye dayanmaz.²⁵

P. Melioransky, H. İlaydın veya S. Tezcan'ın yaklaşımları da, Yunus Emre'nin ölüm tarihini 14. yüzyılın son çeyreğine kadar taşısaya bile, netice itibarıyla aynı Yunus Emre'den bahsetmektedirler.²⁶

Araştırmacıların daha geç zamanlara uzattıkları bir çizgide başka Yunuslar'ın da yaşamış olduğu, Divan nüshaları ve mecmualardaki ciddi dil ve üslup farklılaşmalarına dayanarak tahmin edilebilir. Muhtemelen M 1239/40'ta doğup M1320/21'de (veya 15. yüzyıldan önce) ölen ve 'asıl Yunus Emre' olduğu umumiyetle kabul edilen sufi şairden sonra dilce ve zihniyetçe onun takipçisi olan, onun ekolünü devam ettiren ve hatta onun adını aynen veya küçük değişikliklerle kullanan birden fazla şair yaşamış, işin başından beri, sözlü geleneğin içinde bunlar birbirine karışmış, karıştırılmış olmalıdır.

Yunus Emre araştırmacıları en azından iki Yunus'u tespit konusunda hemfikir gibidirler: Bunlardan birincisi, en eski olanı ve asıl 'söz sahibi' olandır ki, buna bazen menkıbelerden birine atıfta bulunularak 'Bizim Yunus' denir. Bu, 1320/21'de veya 15. yüzyıldan önce vefat etmiştir.

Bir şiirinde Emir Sultan'dan (ö. h.833/m.1430) bahseden Yunus ise kronolojik olarak, muhtemelen, ikinci sıradadır. Gölpınarlı ve Tatçı, bu zâtın Bursa'da medfun olduğu kanaatindedirler. Bazı yazmalardaki şiir başlıklarında görülen Yunus Emre ve Âşık Yunus

22 Melioransky, P. "K' voprosi o znaçeniy i proisxojudeniy slov' "çälâb" (çalap) i "çälâbi" v' turetskom' yazık", *Zapiski VostoçnağoOdeleniya Imperatorskago Russkago Arxeologičeskago Obşestva*, S.Peterburg, 1904, s.37-40.

23 Köprülü, Melioransky'nin bu görüşünü özetler ve diğer kaynakların verdiği bilgilere de dayanarak kabul edilemez bulur (Köprülü, s. 262, 10. dipnot; 262-263).

24 İlaydın, Hikmet. "Yunus Emre", *Türk Dili*, C. XLVII, S. 384, (1983), s.515-517

25 Tezcan, Semih. "Eski Anadolu Türkçesi ve Yunus Emre Şiirlerinin Dili Üzerine", *Yunus Emre*, (ed. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 3335, (2012): 67-82.

26 Âşıkpaşazade'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ını neşreden Âli Bey, bu eserde Yunus Emre'nin isminin geçtiği yerde yazdığı dipnotta vefat tarihi olarak h. 743'ü (m. 1343) verir. Diğer tarih ve biyografi kaynaklarında sıkça geçen 843 (1439) yerine bir dizgi yanlışlığı değilse, bu bilginin kaynağı belli değildir (Âli Bey, 199-200).

ayrımından yola çıkarak F. K. Timurtaş, ilk defa bunların şiirlerini ayırmıştır.²⁷ Yunus Emre'nin takipçisi ve taklitçisi olup 1439'da öldüğü ve Bursa'da medfun olduğu iddia edilen bu zât "Âşık Yûnus" olarak bilinir. Katip Çelebi'den itibaren Osmanlı biyografi kaynaklarında zikredilen h.843/m.1439 vefat tarihi böylece belirli bir şahsa bağlanmış olmaktadır. 843 tarihinin kaynağı²⁸ belli olmadığı gibi, Âşık Yunus ve bir de Yunus Emre mezarının aynı hazirede Bursa'da bulunması da tartışmalı bir konudur. Âşık Yunus adında bir zatın kabrinin Niyazi-i Mısırî tarafından 'keşif' yoluyla ortaya çıkarıldığı bilinmektedir.²⁹ Araştırmacıların kimisi kaynaklardaki doğrulanabilir olmayan bilgilere dayanarak, kimisi sadece 'inanarak' 1439'da vefat etmiş ve mezarı Bursa'da bulunan bir Âşık Yunus'un varlığını kabul eder. Aynı hazirede kendisine mezar isnad edilen Yunus Emre'nin ise kim olduğu hakkında bir kayıt yoktur.

Görüldüğü gibi bu isimlerden hiç biri bu yazının konusu olan metinde geçen H 870/M 1465 tarihiyle uygunluk göstermemektedir. Yukarıda verilen şiirde iki defa geçen bu tarih bir veba salgını dolayısıyla zikredilmiş, hatta Muharrem ayı olarak daha belirginleştirilmiştir. Bu şiir şimdiki tespitlerimize göre muhtemelen birbirinden veya bir başka nüshadan istinsah edilen aynı tertip sırasındaki iki yazma nüshada yer almaktadır. MU nüshasında şiir başlarında zaman zaman şairin adı 'Yunus Emre fermâyed', 'Yunus fermâyed', 'Âşık Yunus fermâyed' şeklinde belirtilmiş, böylece en azından iki şair ismi ayırt edilmiştir. MM nüshasında şiirlerde böyle bir başlık yoktur. Bahse konu şiir MU nüshasında *Yunus Emre Fermâyed* başlığını taşımaktadır. Burada çıkaracağımız tek müşahhas sonuç H 870/M 1465'te hayatta olan ve bir veba salgınına şahitlik etmiş 'Yunus Emre' adlı bir zatın olduğudur. Bu iki nüshadaki şiirlerin çoğunun diğer nüshalardaki şiirlerden farklı olması da şairin farklı bir Yunus Emre olarak tespiti için delildir.

15. yüzyılda yaşamış olan bu Yunus Emre, şiirinde konu edilen veba salgının yayılma alanlarına göre, Edirne veya daha kuvvetle muhtemel Üsküp civarında yaşamış olabilir. Söz konusu Divan nüshalarından hayatına dair çıkarabileceğimiz başka bir sonuç yoktur.

Sonuç

Yunus Emre Divanı'nın MU ve MM nüshasında bulunan ve yukarıda metni verilen şiire göre H. 870/M. 1465 tarihinde bir veba salgının yaşandığı ve bu salgını şiirinde belirleyen Yunus Emre'nin bilinenler dışında bir Yunus Emre olduğu söylenebilir.

Söz konusu veba salgını 1460 civarında güney İtalya'da başlayıp 1467'de İstanbul'a ulaşan salgın ile aynı mıdır, tamamen farklı bir salgın mıdır, bilinmemektedir.

Literatürde esasen H 720/M 1321'de (veya biraz daha sonra) vefat eden bir Yunus Emre ve mevsuk olmasa da H 843/M 1439'da vefat ettiği düşünülen Âşık Yunus Emre'den bahsedilir.

27 Timurtaş, Âşık Yunus'a ait olduğunu belirttiği 37 adet şiiri ayrı bir bölüm olarak yayımlamıştır (s. 235-263).

28 Bu tarihle ilgili ilk kayıdı Kâtip Çelebi'nin *Süllemü'l-Vusûl*'ü olduğunu yukarıda zikretmiştik. Kâtip Çelebi'den aktaran Müstakimzade Süleyman Efendi'nin verdiği "Âşık Yûnus Emre" tabiri ebced hesabıyla h. 843'e denk gelmektedir. Hüseyin Ayvansarayî'nin verdiği "gülşen-i tevhîd" ibaresi ise 843 değil, 828 etmektedir.

29 M. Tatçı, Bursa'daki bu hazire ve Âşık Yunus'un kimliği ve mezarı ile ilgili kaynaklardaki bilgi ve tartışmaları ayrıntılı bir şekilde ele almıştır (Tatçı, s. 629-646).

Yukarıda metni verilen şiirde hayatta olduğu tarih H 870/M 1465 olarak belgelenebilen Yunus Emre ise, yeni ve üçüncü bir Yunus Emre olarak kaydedilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar/References

- Akar, Metin. “Şeyyad Hamza Hakkında Yeni Bilgiler”, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi, 2, yıl 1986, İstanbul, (1987): 1-14+8.
- Âli Bey (Mukabele ve tashih eden) Tevârih-i Âl-i Osman’dan Âşıkpaşazâde Tarihi, İstanbul, 1322.
- Başgöz, İlhan. Yunus Emre I (İnceleme), Cumhuriyet Kitap, 1999, 140 s.
- Ceylan, Âdem. “Yunus Emre Hakkındaki Tarihi-Biyografik Kaynaklara Bütüncül Bir Bakış”, *Uluslararası Yunus Emre ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi Sempozyumu – Bildiriler Kitabı*, Kırşehir, (2020): 1-19.
- Erzi, Adnan Sadık. Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar, I.: Yûnus Emre’nin hayatı hakkında bir vesika”, *Belleten*, Türk Tarih Kurumu, C. XIV, S. 53, (1950): 85-89.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. Yunus Emre ve Tasavvuf, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992.
- İlaydın, Hikmet. “Yunus Emre”, *Türk Dili*, C. XLVII, S. 384, (1983): 514-522
- Köprülü, M. Fuad. “Yûnus Emre’nin Mezarı”, *Meydan*, S. 20, İstanbul (1965): s. 24. (Bk. *Yeni Edebiyat*, Eylül 1971 (Yunus Emre Özel Sayısı).
- Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Gerekli sadeleştirmeler ve bâzı notlara ilâvelerle yayımlayan: Orhan F. Köprülü), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. bs, 1976.
- Mansuroğlu, Mecdut. *Ahmed Fakih, Çarhname*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 684, 1956.
- Melioransky, Platon. “K’ voprosı o znaçeniy i proisxojeniy slov “çälâb” (çalap) i “çälâbi” v’ turetskom’ yazık”, *Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arxeologičeskago Obşestva*, S.Peterburg, 1904: 36-43.
- Meriç, R. Melul. “Şeyyad Hamza’nın Kızına Ait Mezar Taşı”, *Taşpınar Mecmuası*, S. 28, Afyon, 1935.
- Şemseddin Sami (1898): *Kamusü’l-A’lâm*, c. 6, İstanbul.
- Tatçı, Mustafa. *Yûnus Emre – Dîvân-ı İlahiyât*, İstanbul: H Yayınları, 2014, XVII+1195 s.
- Tezcan, Semih. “Eski Anadolu Türkçesi ve Yunus Emre Şiirlerinin Dili Üzerine”, *Yunus Emre*, (ed. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 3335, (2012): 67-82.
- Timurtaş, F. Kadri. *Yunus Emre Dîvânı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları Bin Temel Eser Serisi, 1980.
- Varlık, Nûkhet. *Akdeniz dünyasında ve Osmanlılarda veba 1347-1600* (çeviri Hazal Yalın). İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017, 400 s. (Orijinal yayın: Plague and Empire in the Early Modern Mediterranean World, New York : Cambridge University Press, 2015. XVIII, 336 s.)

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Muğla (Hoca Mustafa Efendi) 0146 (s. 1)

الهيئات حضرت بون اموم قدس سره اخذ في	
به ياد لبر بود و عجب در ماه اولايي	يوسف بود و چون عمر شويده فالدي
آز تدي بوبه در دم درد کوننده طالع	در وقت اخيره قائم مولد الموم لاله
در تدبير بون ولد اشرف دوش کون حاکد اشرف	دو تنده آبروله اشرف شاد اولون کور
در قدمه در دوشک اشرف دوتلو اولون بون	در هي اوليا کون دوتو حالين بباليع
زهان عاشق کون	بکفر لرون کون
هر عاشق بحري	اولون عثمانه طالدي
کور کون اوله تازم طفلار بود نياده کون اشرف	انا انا کون نه الموم در و کون اشرف
اوله اجلي دور عفت کلرا اونه دور اوله اول	دنيا طوبه دره قوسر اعلى قوسر حسرت کون
انالي قون لرون بونش دو کون الله کون شونه	اونغول دیکد کون کون کون اولون
قون بون قون قون قون کون قون کون	ايد حسرت بون کون کون کون کون
نه عبادت علامتلا برشد کون کون آفتلر	بکون سوي قائم لاجل ايمان اشرف
قون جعفر کون کون کون کون کون	اوله اشرف کون کون کون کون کون
بچه يان لرا بونش بونه اشرف و عشق کون	کون کون کون کون کون کون کون
وا دوز کون کون کون کون کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون
قياقتک عايه کون کون کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون
کون کون کون کون کون کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون
اي بجا کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون
بوان الله اجل ايمه	کون کون کون کون کون کون کون
از لرون کون کون کون کون کون کون	کون کون کون کون کون کون کون

Mısır Milli Kütüphanesi Mecâmi' Türkî Tal'at 187, 1b

